

KS. JÓZEF WOŁCZAŃSKI

LISTY KS. WINCENTEGO DANKA
DO ABP. JÓZEFA BILCZEWSKIEGO Z LAT 1900-1919
(CZĘŚĆ II)*

Dokument 25

Jego^a Ekscelencjo, Najprzewielebniejszy Księżę Arcybiskupie!

Spieszę w pokorze złożyć Jego Ekscelencji, Najprzewielebniejszemu Księdzu Arcybiskupowi, uniżone życzenia świąteczne i noworoczne.

Na kościół uzbieraliśmy już, o ile mnie o tym donieśli prowadzący rachunki kont czekowych, około 20000 koron. Jest to jednak 10-ta część tego, co prawdopodobnie będzie na ten cel potrzebne.

Przykro dotknęła mnie odmowa ks. biskupa Likowskiego¹, który nie pozwolił na dołączenie Zahlkart² wrocławskiego konta czekowego naszego do „Dziennika poznańskiego”³. Mniej zasłużyliśmy sobie na łaskę, aniżeli Salezjanie londyńscy w Poznaniu protegowani.

Ks. prof. dr hab. JÓZEF WOŁCZAŃSKI – Wydział Historii i Dziedzictwa Kulturowego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie; e-mail: jwolczan@wp.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6210-1411>.

* Część I edycji ukazała się wcześniej: J. WOŁCZAŃSKI, *Listy ks. Wincentego Danka do abp. Józefa Bilczewskiego z lat 1900-1919 (część I)*, „Studia Polonijne” 42(2021), s. 495-543.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na jednej karcie czystego papieru formatu in folio. W górnej partii karty tytułowej nota niebieską kredką ręką archiwisty: „Danek”

¹ Likowski Edward (1836-1915) – święcenia kapłańskie przyjął w 1861 r. w Gnieźnie, wikariusz w Kcyni i Poznaniu, 1867-1873 wykładowca i rektor Seminarium Duchownego w Poznaniu, podczas Kulturkampfu został aresztowany w 1874 r. przez władze niemieckie; był oficjałem oraz wikariuszem generalnym archidiecezji gnieźnieńskiej i poznańskiej, kanonikiem Kapituły Katedralnej w Poznaniu, 1887-1914 biskup pomocniczy poznański, 1890-1892 i 1906-1914 wikariusz kapitulny archidiecezji poznańskiej, 1914-1915 arcybiskup metropolita gnieźnieński i poznański. B. KUMOR, *Likowski Edward*, w: *Słownik Polskich Teologów Katolickich*, t. 2, red. H. E. Wyczawski, Warszawa: ATK 1982, s. 525-527.

² Niem.: przekaz pocztowy.

³ „Dziennik Poznański” – czasopismo informacyjno-publicystyczne wydawane w latach 1859-1939 i 1991-1999 w Poznaniu.

Pozwalam sobie prosić Jego Ekszelencję Najprzewielebniejszego Księdza Arcybiskupa o kilka słów wstawienia się, o ile by zmiana tego rozporządzenia albo osobne pozwolenie przynajmniej w samym Wrocławiu u ks. kardynała Koppa⁴, dokąd się nie udawałem, było możliwe. Brak odpowiedzi będę uważał za zresztą znane mnie istnienie przeszkód niepokonanych niemal.

Proszę w pokorze także o kilka broszur „O częstej Komunii św[iętej]”⁵ pióra Jego Ekszelencji, aby i tę sprawę poprzeć w Budapeszcie.

Z głęboką czcią i poważaniem – sługa oddany

Ks. Wincenty Danek

X Kelemen utca 32
22 stycznia 1911

Dokument 26

Jego^b Ekszelencjo, Najprzewielebniejszy Księżu Arcybiskupie!

U stóp Jego Ekszelencji, Najprzewielebniejszego Księdza Arcybiskupa, korne składam życzenia w dniu nowego roku.

Oby Pan Bóg najlitościwszy raczył ulżyć Jego Ekszelencji brzemień tych przykrości, których od życia oddzielić nie można.

Zarazem łączę szczerą podziękę za słów parę Jego Ekszelencji, które są dla mnie – szczerze mówiąc – i największą pociechą tu na obczyźnie, i zachętą do dalszej pracy. Dziękuję także za przyrzeczenie listów (o częstej Komunii św.) Jego Ekszelencji, Najprzewielebniejszego Księdza Arcybiskupa,

⁴ Kopp Georg (1837-1914) – święcenia kapłańskie przyjął w 1862 r. w Hildesheim, 1881-1887 biskup Fuldy, od 1884 r. członek pruskiej Rady Państwa, od 1887 r. członek Izby Panów, 1887-1914 biskup Wrocławia, w 1893 r. mianowany kardynałem, 1886-1887 przewodniczący komisji regulującej relacje Kościół–państwo, od 1900 r. pełnił funkcję przewodniczącego Konferencji Episkopatu Niemiec. Dążył do zerwania łączności Górnego Śląska z całością ziem polskich. K. ENGELBERT, *Kopp Georg*, [w:] *Lexikon für Theologie und Kirche*, Bd. 6, herausg. von J. Höfer, K. Rahner, Freiburg im Br.: Herder 1961, kol. 537-538; J. PATER, *Z dziejów wrocławskiego Kościoła*, Wrocław: Muzeum Archidiecezjalne 1997, s. 83-85; J. MANDZIUK, *Postacie Kościoła katolickiego na Śląsku*, Warszawa: Adam 2016, s. 626-630.

⁵ Był to list pasterski lwowskiego metropolity wydany także w formie broszury: J. BILCZEWSKI, *Chleb żywota. List pasterski do kapłanów i wiernych*, Lwów: Z drukarni katolickiej Józefa Chęcińskiego 1911, ss. 48.

^b Tekst pisany czarnym atramentem na jednej karcie czystego papieru formatu in folio. W górnej partii karty tytułowej nota niebieską kredką ręką archiwisty: „Danek”.

którego pozostaję wiernym sługą, prosząc Boga o pomyślność dla Jego Eksceleńcji.

Z najgłębszą czcią i poważaniem

Ks. Wincenty Danek

X Kelemen u[tca] 32

1/1 1912

Dokument 27

Jego^c Eksceleńco, Najprzewielebniejszy Księżę Arcybiskupie!

Bóg wielki zapłać ślę Jego Eksceleńcji, Najprzewielebniejszemu Księdzu Arcybiskupowi, za łaskawie przesłane i najmiłościwiej własną ręką Jego Eksceleńcji zaadresowane broszury „O częstej Komunii św.”. W swoim czasie poproszę o prawo przetłumaczenia tej pracy na język węgierski.

Dwa wieczorki, dzień po dniu urządzone na dochód naszego kościoła, proszę, by usprawiedliwiły zwłokę w złożeniu podziękii za tak miły i pożyteczny upominek dla dobra dusz naszych.

Z największą czcią i poważaniem sługa oddany

ks. Wincenty Danek

W Budapeszcie, X Kelemen u[tca] 32

16/1 1912

Dokument 28

Jego^d Eksceleńco, Najprzewielebniejszy Księżę Arcybiskupie!

Dziękując w pokorze serdecznej za ponowną przesyłkę listów pasterskich Jego Eksceleńcji, proszę uprzejmie, by Jego Eksceleńcja, Najprzewielebniejszy Ksiądz Arcybiskup, raczył telegraficznie lub listownie odnieść się z gratulacjami do J[ego] Em[inencji] Ks. Kardynała dr. Klaudiusza Vaszary,

^c Tekst pisany czarnym atramentem na jednej karcie czystego papieru formatu zeszytowego. W górnej partii karty tytułowej nota niebieską kredką ręką archiwisty: „Danek”.

^d Tekst pisany czarnym atramentem na jednej karcie czystego papieru formatu in folio. W górnej partii karty tytułowej nota niebieską kredką ręką archiwisty: „Danek”.

który obecnie obchodzi swój jubileusz. Niestety, dokładnie nie umiem wymienić jaki – wiem tylko, że w tutejszym Klubie Katolickim bardzo uroczystie publicznym obchodem mają zamiar niebawem 11-go jubileusz ten uczcić. Zapewniano mnie także z kompetentnej strony, że – chcąc uzyskać od Em[inencji] Ks. Kardynała pomoc pieniężną (jak w naszym wypadku na nasz kościół) – należy się często, bardzo często przypominać. Proszę tedy, by Jego Ekscelencja, Najprzewielebniejszy Ksiądz Arcybiskup, prócz życzeń raczył polecić kolonię polską w Budapeszcie i jej potrzeby J[ego] Eminencji Ks. Kardynałowi.

Z najgłębszą czcią i poważaniem, oddany sługa

ks. W[incenty] Danek

X Kelemen u[tca] 32
10/II 1912

Dokument 29

Jego^o Ekscelencjo, Najprzewielebniejszy Księżu Arcybiskupie!

Upraszam uprzejmie, by Jego Ekscelencja, Najprzewielebniejszy Ksiądz Arcybiskup, bawiąc w Krakowie przy ingresie Ks. Biskupa Sapiehy, był łaskaw bądź to księżnej Walerii Windisch-Grätz (matce żony⁶ Ks. Pawła Sapiehy⁷ z Rawy R[uskiej]⁸), bądź to komukolwiek z jej najbliższej rodziny, jako Najdostojniejszy protektor budowy naszego kościoła, wyrazić podziękę

^o Tekst pisany czarnym atramentem na jednej karcie czystego papieru formatu in folio. W górnej partii karty tytułowej nota niebieską kredką ręką archiwisty: „Danek”.

⁶ Windisch-Grätz Mathilde Paula Eleonora (1873-1968) – córka Ludwiga Josefa Nikolausa Christiana Windisch-Grätz i Walerii Dessewity de Czernek, żona księcia Pawła Jana Sapiehy. Z tego małżeństwa urodziło się 5 dzieci: Elżbieta, Alfred, Maria Jadwiga, Paweł Maria Sapieha i Matylda Maria. M. z WINDISCH-GRAETZÓW SAPIEŻYNA, *My i nasze Siedliska*, Kraków: Wydawnictwo Literackie 2003, passim.

⁷ Sapieha Paweł (1860-1934) – książe, brat ówczesnego bpa Adama Stefana, pracownik Namiestnictwa Galicyjskiego, 1895-1897 starosta w Jaśle, 1897-1907 poseł do Rady Państwa w Wiedniu, członek Koła Polskiego tamże, 1913-1919 prezes Czerwonego Krzyża w Galicji, działacz wielu organizacji społecznych. T. ZIELIŃSKA, *Poczet polskich rodów arystokratycznych*, Warszawa: WSiP 1997, passim; M. z WINDISCH-GRAETZÓW SAPIEŻYNA, *My i nasze Siedliska*, passim.

⁸ Rawa Ruska – miasto powiatowe, woj. Lwów. Błąd autora; Paweł Sapieha z rodziną zamieszkiwał w Siedliskach k. Rawy Ruskiej.

za czynne, troskliwe wspieranie naszych starań, by zebrać potrzebny ku temu fundusz.

Moje bowiem już wyrażone podziękowanie tejże księżnej, której mówiąc nawiasem nigdy nie widziałem, a mimo to cieszę się jej protekcją, nie ma żadnego znaczenia, gdy tymczasem teraz właśnie oczekuję ważnej zmiany na korzyść naszego dzieła za przyrzeczoną wpływem księżnej Windisch-Grätz (z Sárospatak).

Pozostaję z najgłębszą czcią i poważaniem oddanym sługą

ks. W[incenty] Danek

W Budapeszcie, X Kelemen u[tca] 32
23 lutego 1912

Dokument 30

Jego^f Ekscelencjo, Najprzewielebniejszy Księżę Arcybiskupie!

W pokorze ośmielałem się złożyć najszczerze życzenia Jego Ekscelencji, Najprzewielebniejszemu Księdzu Arcybiskupowi w dniu Imienin.

Upraszam przy tym uprzejmie, by Jego Ekscelencja, Najprzewielebniejszy Ksiądz Arcybiskup, był łaskaw polecić swemu ks. sekretarzowi, aby tenże wskazał mi duchowną lub świecką osobę we Lwowie, która by mogła mnie być pomocną w akcji zbierania funduszów na nasz kościół w Budapeszcie, t.j. w umowie z poszczególnymi redakcjami pism codziennych. W Krakowie osobiście rzeczy te częściowo załatwiłem, wyjazd do Lwowa jednak jest i za kosztowny, i zbyt wiele czasu pochłania, abym się mógł nań zdecydować. Szczegóły pragnąłbym opisać wprost wskazanemu najmiłościwiej pośrednikowi.

Pozostaję z największą czcią i poważaniem, wdzięczny sługa

ks. Danek

X Kelemen u[tca] 32
18 marca 1912

^f Tekst pisany czarnym atramentem na jednej karcie czystego papieru formatu in folio. W górnej partii karty tytułowej nota niebieską kredką ręką archiwisty: „Danek”.

Dokument 31

Jego⁸ Ekscelencjo, Najprzewielebniejszy Księżę Arcybiskupie!

W dzień Św. Józefa⁹ b.r. doznałem wielkiej łaski dla dobra tut[ejszej] „Polonii”. Oto Eksc[elencja] minister p[an] Biliński przysłał do mnie swego urzędnika z zapytaniem o losie podań naszych o subwencje rządowe na nasz kościół, a to na skutek mojej prośby, by p[an] Biliński wykorzystał raczył swój wpływ obecny na rząd węgierski. Z urzędnikiem owym bawił w Budapeszcie i radca ministerstwa wspólnych skarbców z Wiednia, w magistracie i w ministerstwie kroki poczynione, sędzę tym razem skuteczne.

Upraszam tedy pokornie a serdecznie, by Jego Ekscelencja, Najprzewielebniejszy Ksiądz Arcybiskup, raczył łaskawie wyrazić p[anu] min[istrowi] Bilińskiemu, jako protektor dzieła, wdzięczność swoją, co zapewni nam dalsze stałe poparcie Eksc[elencji] Bilińskiego, tak konieczne i nieodzowne.

Z poprzednią prośbą ośmieliłem się udać do Jego Ekscelencji, Najprzewielebniejszego Księdza Arcybiskupa dlatego, że od wielu osób ze Lwowa w podobnych rzeczach nie otrzymuję wcale odpowiedzi. Bractwo nauki chrześc[ijańskiej]¹⁰ jest w Budapeszcie dla Polaków założone.

Z najgłębszą czcią i poważaniem, oddany sługa

ks. W[incenty] Danek

X Kelemen u[tca] 32

21/3 [1]912

⁸ Tekst pisany czarnym atramentem na jednej karcie czystego papieru formatu in folio. W górnej partii karty tytułowej nota niebieską kredką ręką archiwisty: „Danek”.

⁹ Uroczystość św. Józefa w Kościele rzymskokatolickim przypada 19 marca.

¹⁰ Bractwo Nauki Chrześcijańskiej – instytucja erygowana przez abpa Józefa Bilczewskiego 23.11.1911 r. dla archidiecezji lwowskiej obrządku łacińskiego. Zrzeszało ono świeckich katolików w dziele współpracy z duchowieństwem dla nauczania zasad religii katolickiej w parafiach. Główna siedziba mieściła się przy parafii pw. Matki Bożej Śnieżnej we Lwowie. Patronem Bractwa został bł. Jakub Strzebię. J. BILCZEWSKI, *Odezwa do WW. Duchowieństwa archidiecezji w sprawie Bractwa Nauki Chrześcijańskiej i nauczania katechizmu*, „Kurenda Konsystorza Metropolitalnego Lwowskiego obrządku łacińskiego” 1912, nr 2, s. 9-12; *Statuta Bractwa Nauki Chrześcijańskiej w archidiecezji lwowskiej obrz[ądku] łac[ińskiego]*, „Kurenda Konsystorza Metropolitalnego Lwowskiego obrządku łacińskiego” 1912, nr 2, s. 12-14; *Regulamin Bractwa Nauki Chrześcijańskiej*, „Kurenda Konsystorza Metropolitalnego obrządku łacińskiego” 1912, nr 2, s. 14-17.

Dokument 32

Jego^h Ekscelencjo, Najprzewielebniejszy Księżu Arcybiskupie!

Wraz z uniżonymi życzeniami świątecznymi ośmielam się Jego Ekscelencji, Najprzewielebniejszemu Księdzu Arcybiskupowi, przesłać list matki generalnej zgromadzenia sióstr Karmelitanek, córki byłego pastora nadwornego cesarza Wilhelma¹¹.

Gdyby pożyczka ta, o której mowa w liście, miała przyjść do skutku, upraszam pokornie, by Jego Ekscelencja, Najprzewielebniejszy Ksiądz Arcybiskup, raczył postawić za warunek, żeby rzeczywiście w zamierzonym schronisku Polacy byli przyjmowani i mieli pod tym względem pierwszeństwo, a jeszcze ważniejsze, by w nabożeństwach urządzanych w kaplicy schroniska były umożliwione nauki polskie i przystęp dla Polaków w sąsiedztwie mieszkających, zatem żeby siostry przyjęły sobie jako kapelana – księdza (emeryta) władającego językiem polskim.

Warunki takie požądane [są] z uwagi [na to], że właśnie w Nowym Peszcie, gdzie siostry Karmelitanki mają już dom swój, ochronę i kaplicę, prócz innych przyczyn także poniekąd z winy sióstr rokowania toczone z ks. em[erytem] Kruczkiem z przemyskiej diecezji (bawiącego teraz we Lwowie) nie zostały uwieńczone pomyślnym rezultatem, a Polacy tamtejsi skutkiem tego są pozbawieni stałej, bliskiej, bezpośredniej opieki duchowej.

Co do pożyczki, o ile ją by dał kraj, polskie Najprzewiel[ebniejsze] Ordynariaty wspólne lub zamożne osoby prywatne, to szczegóły umowy byłyby rzeczą późniejszą. Na Maria Stein, w III dzielnicy Budapesztu, gdzie O. Sopuch¹² głosił kazania, 1½ godziny tramwajem elektrycznym od X dzielnicy,

^h Tekst pisany czarnym atramentem na dwóch kartach czystego papieru formatu in folio. W górnej partii karty tytułowej nota niebieską kredką ręką archiwisty: „Danek”.

¹¹ Hohenzollern Wilhelm II (1859-1941) – studiował prawo i nauki polityczne w Bonn, urzędnik pruskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych, 1888-1918 cesarz i król Prus, był zwolennikiem ostrego militarystyki, po abdykacji w 1918 r. przeniósł się do Holandii, gdzie pozostał do śmierci. Źródło: Wilhelm II Hohenzollern – Wikipedia, wolna encyklopedia, pl.wikipedia.org › wiki › Wilhelm_II_Hohenzollern [dostęp: 16.11.2020].

¹² Sopuch Stanisław (1869-1941) – święcenia kapłańskie przyjął w 1897 r. w zakonie oo. Jezuitów w Krakowie, 1891-1894 wychowawca w Konwikcie Naukowo-Wychowawczym w Chyrowie; 1897-1899 kaznodzieja i organizator katolickich stowarzyszeń robotniczych w Krakowie i 1899-1904 we Lwowie, 1904-1908 i 1913-1915 superior domu we Lwowie oraz 1908-1913 Domu Rekolekcyjnego tamże, 1915-1918 przebywał w niewoli rosyjskiej w Kijowie; 1919-1926 prowincjał galicyjski (małopolski), 1935-1938 prowincjał wielkopolski, 1938-1941 superior w Kaliszu. *Sopuch Stanisław*, [w:] *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564-1995*, oprac. L. Grzebień, Kraków: WAM 1996, s. 633.

rzeczywiście wielu przebywa Polaków po cegielniach kilku, a stosunki moralne wśród nich bardzo są opłakane.

Siostry Karmelitanki, wśród których jest kilka Polek, misjonarek, odwiedzając ludzi po domach, rzeczywiście oddają wielką przysługę w pracy duszpasterskiej, co uznał także ks. biskup Mailath z Siedmiogrodu. S[iostry] Karmelitanki są dotychczas w X dzielnicy Budapesztu, w Nowym Peszcie, w Erzsebetfalva¹³ i w Pestszentlőrincz¹⁴. Rozumie się, plan sióstr już z powodu ogromnego oddalenia od Kőbányi nie ma nic wspólnego z naszym projektowanym kościołem. (S[iostry] Karmelitanki tworzą zgromadzenie nowe).

Łączę wyrazy najgłębszej czci i poważania – oddany sługa

ks. W[incenty] Danek

X Kelemen u[tca] 32
2 kwietnia 1912

Dokument 33

Jego¹ Ekscelencjo, Najprzewielebniejszy Księżę Arcybiskupie!

Po śmierci protektorki naszej dzielnej śp. księżnej Walerii Windisch-Grätz¹⁵ nie tracę nadziei, pewnym będąc, że poparcie Jego Ekscelencji Najprzewielebniejszego Księdza Arcybiskupa, nie pozwoli upaść sprawie naszej. Pragniemy obecnie urządzić loterię. Poparcie przyrzekli Ekscel[encja] minister p[an] dr Biliński, p[an] Zaleski¹⁶, p[an] radca Seeliger¹⁷, radca ministerialny dr Künstler¹⁸, sekretarz p[an] Dziedzicki¹⁹ oraz radca ministerialny węgierski Lucacs²⁰ (który nie jest identyczny z prezydentem ministrów).

¹³ Erzsebetfalva – dzielnica Budapesztu w południowej części stolicy, nosząca tę nazwę do roku 1924.

¹⁴ Właściwie: Pestszentlőrinc – dzielnica Budapesztu na południowy-wschód od centrum miasta.

¹ Tekst pisany czarnym atramentem na 4 kartach czystego papieru formatu in folio. W górnej partii karty tytułowej nota niebieską kredką ręką archiwisty: „Danek”.

¹⁵ Księżna zmarła w roku 1912.

¹⁶ Zaleski Waclaw (1868-1913) – prawnik, ekonomista, członek Rady Państwa w Wiedniu, minister rolnictwa, 1912-1913 minister skarbu Austro-Węgier.

¹⁷ Osoba niezidentyfikowana.

¹⁸ Osoba niezidentyfikowana.

¹⁹ Osoba niezidentyfikowana.

²⁰ Osoba niezidentyfikowana.

Wychodzę z tego założenia: jeżeli OO. Jezuici węgierscy, a względnie Kongregacja Mariańska²¹ przez nich prowadzona zebrała przy pomocy loterii Koronowej około 60000 kor[on], to otrzymawszy (na co liczę) od tej Kongregacji adresy, będzie można podobnej wysokości sumę zebrać przy pomocy naszej półkoronowej loterii. Przedsiębiorca nasz radca władzy podatkowej tut[ejszej] p[an] Csepai Jenő²² żąda wyrobienia pozwolenia w ministerstwie skarbu austriackim, bo w samych Węgrzech na Kościół bez takiej agitacji, jaką są w stanie rozwinąć Kongregacje Mariańskie w swych sodalicjach, w swych i obcych pismach, w samych Węgrzech na Kościół, że powtórzyć się godzi, loteria, jak uczy doświadczenie, by się nie udała.

Dlatego usilnie a pokornie w imię sprawy Bożej ośmielam się prosić Jego Ekszelencję, Najprzewielebniejszego Księdza Arcybiskupa, o łaskawe przyzwolenie na loterię, tym bardziej, że według otrzymanych w ministerstwie informacji, nie będę mógł się we Wiedniu powoływać na protektorat Jego Eminencji Ks. Kardynała V[aszary], jedynie tylko na protektoracie Jego Ekszelencji wolno mi opierać moje nadzieje w tej loterii na dochód kościoła polskiego w Budapeszcie, bo w Wiedniu nie chcą z Węgrami mieć nic wspólnego. Sądzę, że uda mi się uprosić radcę Wydziału Krajowego p[ana] Władysława Żeńczaka²³, albo p[ana] dra Fr[anciszka] Stewczyka²⁴, albo kogo innego z poważnych osobistości, aby podjęli się pomocniczo prowadzić rzecz tę we Lwowie, t.j. stanąć na czele lwowskiej rady nadzorczej i biura loteryjnego. Ufam, że przy tak niskiej cenie losów 50 hal[erzy] będzie można zrobić agitację w szkołach nawet ludowych, a zwłaszcza zakonnych, przyuczając zarazem działwę do oszczędzania grosza, by go oddać na cel dobroczynny, zbożny i patriotyczny. Tak samo liczę na agitację w pismach ludowych katolickich i patriotycznych, gdzie jako sprawa nowa przy poparciu mogłaby rzecz mieć

²¹ Kongregacja Mariańska (Sodalicia Mariańska) – katolickie stowarzyszenie laikatu erygowane przez oo. Jezuitów w Rzymie w XVI stuleciu. Miało ono za cel propagowanie studiów z praktyką życia chrześcijańskiego. Szerzej zob.: *Sodalicia Mariańska*, [w:] *Encyklopedia wiedzy o jezuitach*, s. 629-630.

²² Osoba niezidentyfikowana.

²³ Osoba niezidentyfikowana.

²⁴ Właściwie: Stefczyk Franciszek (1861-1924) – historyk, nauczyciel, dr filozofii, habilitacja w 1889 r. Założył pierwszą na ziemiach polskich wiejską spółdzielnię oszczędnościowo-pożyczkową, od 1907 r. członek Polskiego Stronnictwa Ludowego, po 1918 r. członek Stronnictwa Katolicko-Ludowego, 1908-1913 poseł do Sejmu Krajowego we Lwowie, w 1909 r. został dyrektorem Krajowej Centralnej Kasy dla Spółek Rolniczych we Lwowie, 1919-1924 dyrektor Centralnej Kasy Spółek Rolniczych w Warszawie, wykładowca Wyższej Szkoły Handlowej tamże, autor publikacji naukowych z dziedziny spółdzielczości. Zmarł 30.06.1924 r. w Krakowie, pochowany na Cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie. T. Ożóg, *Stefczyk Franciszek*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 18, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 2013, kol. 926-927.

także powodzenie, jak miała przy urządzeniu loterii na Kościół polski w Wiedniu²⁵. (Inaczej trudno nam będzie w zbieraniu ofiar, obciążającym zbytnio Galicję, wytrzymać nadto konkurencję niemal 7 innych kościołów, mających być ze składek stawianych w Budapeszcie). A wtedy, t.j. w razie powodzenia loterii, będę miał rozwiązane ręce i da Pan Bóg – będę mógł oddać się z większym nakładem czasu pracy wyszukiwaniu konkubinatów Budapeszteńskich bezlicznych, czemu poświęcić się w dalszym ciągu pragnę.

W tym także celu mają odbyć się wkrótce misje polskie w Budapeszcie i poświęcenie sztandaru w polskim stowarzyszeniu robotniczym, ku czemu o błogosławieństwo Arcypasterskie Jego Ekscelencję, Najprzewielebniejszego Księdza Arcybiskupa proszę. Osobne zawiadomienie pozwolę sobie jeszcze co do poświęcenia sztandaru Jego Ekscelencji nadesłać.

Z najgłębszą czcią pozostaję Jego Ekscelencji Najprzewielebniejszego Księdza Arcybiskupa, oddany sługa

ks. W[incenty] Danek

W Budapeszcie, X Kelemen u[tca] 32
2 sierpnia 1912

Dokument 34

Jego^j Ekscelencjo, Najprzewielebniejszy Księżę Arcybiskupie!

Z głębi serca przepelnionego wdzięcznością dzięki złożyć ośmielałam się Jego Ekscelencji, Najprzewielebniejszemu Księdzu Arcybiskupowi za łaskawe przyzwolenie na loterię.

Aby zapewnić odnośnej prośbie powodzenie, pozwalam sobie pokornie prosić o łaskawych kilka zarządzeń. Mianowicie:

1) O najłaskawsze potwierdzenie pisemnie, że Jego Ekscelencja, Najprzewielebniejszy Ksiądz Arcybiskup raczył przyjąć protektorat nad dziełem budowy naszego kościoła. (Oдноśny list bowiem Jego Ekscelencji załączyłem do podania o grunt, którego podania mnie nie zwrócono dotychczas, t.j. jego załączek²⁶). To potwierdzenie chcę namiestnictwu przedłożyć.

²⁵ Kościół pw. Krzyża św. w Wiedniu – świątynią i parafią zarządzają od 1897 r. Księża Zmartwychwstańcy; jest ośrodkiem Polskiej Misji Katolickiej w Austrii.

^j Tekst pisany czarnym atramentem na 2 kartach czystego papieru formatu in folio. W górnej partii karty tytułowej nota niebieską kredką ręką archiwisty: „Danek”.

²⁶ Przeszarżale: załącznik.

2) Ośmielam się prosić, by Jego Ekscelencja, Najprzewielebniejszy Ksiądz Arcybiskup raczył w niewyczerpanej dobroci Swojej polecić Przewiel[ebnemu] Księdzu Sekretarzowi Swojemu, aby tenże podpisał moje podanie (na ręce tegoż Ks[iędza] Sekretarza już przesłane) i aby za pośrednictwem wóznego Najprz[ewielebniejszego] Konsystorza raczył dowiedzieć się Ksiądz Sekretarz w namiestnictwie lwowskim, jaką sygnaturę (jaką liczbę) to podanie otrzymało.

Nie waham się prosić o łaskawe polecenie, aby tę liczbę mnie przesłano, natenczas ja onęż prześlę Eksc[elencji] p[anu] ministrowi Bilińskiemu, który będąc bardzo akuratnym i wymagającym, zapewne tylko wtedy sprawę tę ponaglać będzie u p[ana] namiestnika²⁷, jeśli liczbę tę otrzyma. Wyraźnie żądały władze niemieckie, aby podanie podpisane było we Lwowie przez kogoś tam mieszkającego.

W czasie późniejszym rozglądnę się za stałym zastępcą świeckim, może choć trochę pod tym względem fachowym, który oprócz fachowca budapeszteńskiego we Lwowie sprawę tę zastępować będzie.

W końcu pozwalam sobie Jego Ekscelencję, Najprzewielebniejszego Księdza Arcybiskupa prosić o stypendia mszalne, o ile np. nadpłynęły z Kochawiny²⁸. Proszę o pozwolenie, by droższe fanty mogły być ewentualnie przesyłane do Konsystorza lwowskiego.

Łączę wyrazy najgłębszej czci, poważania i wdzięczności – Jego Ekscelencji, Najprzewielebniejszego Księdza Arcybiskupa, oddany sługa

Ks. Wincenty Danek

X Kelemen utca 32
19 sierpnia 1912

Dokument 35

Jego^k Ekscelencjo, Najprzewielebniejszy Księżu Arcybiskupie!

Dziękując najuprzejmiej w najgłębszej pokorze za prawdziwie miłościwe załatwienie sprawy loterii, pozwalam sobie prosić Jego Ekscelencję, Naj-

²⁷ Funkcję namiestnika we Lwowie pełnił w latach 1908-1913 Michał Bobrzyński.

²⁸ Kochawina – wieś w pow. Żydaczów, woj. Stanisławów; do 1945 r. maryjne sanktuarium archidiecezji lwowskiej obrządku łacińskiego.

^k Tekst pisany czarnym atramentem na 2 kartach czystego papieru formatu in folio. W górnej partii karty tytułowej nota niebieską kredką ręką archiwisty: „Danek”.

przewielebniejszego Księdza Arcybiskupa, o łaskawe polecenie skreślenia listu przynajmniej dla Ekscel[encji] ks. dra arcybiskupa dra Jana Csernocha w Kalocsa (p. l. na Węgrzech) z prośbą o uwzględnienie naszego podania o znacznieszą zapomogę rządową z funduszu religijnego, pozostającego pod zarządem węgierskiego ministerstwa wyznań i oświaty, a to na budowę naszego kościoła.

Tenże ks. arcybiskup w młodości był w północnych Węgrzech, tam poznał Polaków i dobrze się o nich ma wyrażać. Mimo to sędzę, [że] najusilniej przemawiającym argumentem będzie to, że kościół nasz i Węgrom bez wątpienia niemałe odda usługi, w co i ja poniekąd – bez uszczerbku korzyści duchowych dla Polaków – w miarę sił starać się będę. Ks. Prałat Andor²⁹, obecny szef sekcji w ministerstwie oświaty zdaje się nie mieć tego wpływu, co jego poprzednik ks. biskup Varady; inne zresztą jeszcze zaszły zmiany, dlatego też ten ks. Prałat do ks. arcybiskupa Csernocha mnie odesłał, który to ks. arcybiskup największy ma wpływ i w tej komisji, i w ogóle niemal naznaczony jest na przyszłego prymasa Węgier.

Nadto w tej Komisji zasiadają: ks. Biskup hr. Karol Csáky, w Wacowie (= Vác), który najlepsze chowa uczucia dla Jego Ekscelencji, Najprzewielebniejszego Księdza Arcybiskupa, dalej ks. Sipeki Balás Ludwik³⁰, biskup w Rożnowie³¹ (= Rozsnyö), w końcu: ks. dr Farkas Radnai³², Biskup w Besztercebánya³³. Jeżeli to tedy możliwe upraszam usilnie, aby Jego Ekscencja, Najprzewielebniejszy Ksiądz Arcybiskup do pierwszych trzech Ks[ięży] Biskupów polecił napisać w dobroci i łaskawości Swojej, a wtedy i tzw. „Haftungserklärung”³⁴ co do loterii odpadnie, a w ogóle otrzymać moglibyśmy zapomogę w kursie około [od] 20[000] do 40000 koron. We wrześniu ma się odbyć posiedzenie tej komisji, obradującej tylko raz na kwartał.

²⁹ Osoba niezidentyfikowana.

³⁰ Właściwie: Balás Lajos de Sipek (1855-1920) – węgierski duchowny rzymskokatolicki, święcenia kapłańskie przyjął w 1879 r., 1905-1920 biskup diecezji Rozsnyö (Rožňava) na Słowacji. Zmarł 18.09.1920 r. Źródło: Lajos Balás – Wikidata, www.wikidata.org/wiki/ [dostęp: 8.11.2020].

³¹ Węg.: Rozsnyö, słow.: Rožňava, pol.: Rożniawa – miasto we wschodniej Słowacji, stolica diecezji rzymskokatolickiej.

³² Właściwie: Wolfgang Radnai (1848-1935) – węgierski duchowny rzymskokatolicki, święcenia kapłańskie w 1871 r., 1901-1904 biskup pomocniczy diecezji Besztercebánya (Banská Bystrica) na Słowacji w granicach cesarstwa austriackiego, 1904-1920 biskup diecezjalny tamże, w 1920 r. wydalony przez władze Czechosłowacji zrezygnował z urzędu udając się na Węgry, został mianowany arcybiskupem tytularnym Axomis. Źródło: Wolfgang Radnai – Wikipedia, wolna encyklopedia, pl.wikipedia.org/wiki/Wolfgang_Radnai [dostęp: 8.11.2020].

³³ Węg.: Besztercebánya, słow.: Banská Bystrica, pol.: Bańska Bystrzyca – miasto w środkowej Słowacji, stolica diecezji rzymskokatolickiej.

³⁴ Niem.: deklaracja, oświadczenie.

Życzę wyrazy najgłębszej czci, poważania i wdzięczności – Jego Eksce-
lencji, Najprzewielebniejszego Księdza Arcybiskupa, najoddańszy sługa

Ks. W[incenty] Danek

X Kelemen u[tca] 32
4 września 1912

Dokument 36

Jego¹ Ekscelencjo, Najprzewielebniejszy Księżę Arcybiskupie!

P[an] Dr Maksymilian Thullie³⁵ we Lwowie proszony o przyjęcie urzędu pośrednika pomiędzy płatnym biurem loteryjnym na rzecz Lwowa (mającym być powołanym do życia), a Dyrekcją Państwową Loteryjną we Wiedniu, a to w myśl żądania tej ostatniej, urzędu tego, o ile by tenże miał być połączony z wielu zajęciami przyjąć się wzbrania, pisze jednak w obszernym liście swoim do mnie pomiędzy innymi: „proszę napisać do Ekscel[encji] Ks[ię-
dza] Arcybiskupa, aby komitet powołał do życia wedle swego wyboru”. Tak samo wyraził się przede mną jeszcze ubiegłej zimy Ekscelencja P[an] Abra-
hamowicz³⁶ we Wiedniu, o czym już zdałem sprawę przed kilku miesiącami

¹ Tekst pisany czarnym atramentem na 2,5 kartach czystego papieru formatu in folio. W górnej partii karty tytułowej nota niebieską kredką ręką archiwisty: „Danek”.

³⁵ Thullie Maksymilian (1853-1939) – ukończył studia na Politechnice w Wiedniu, doktorat zdobył w Pradze, 1878-1889 docent Politechniki Lwowskiej, 1889-1925 profesor tamże, w 1925 r. mianowany prof. honorowym, w latach 1891/92-1893/94, 1896/97-1897/98, 1903/04-1904/05 dziekan Wydziału Inżynierii Lądowej i Wodnej, w latach 1908/1909-1909/10 dziekan Wydziału Inżynierii Dróg, Kolei i Mostów, w roku akademickim 1907/08 dziekan Wydziału Budownictwa Wodnego, w latach 1894/95 i 1910/11 rektor Politechniki Lwowskiej; działacz ruchu chrześcijańsko-społecznego: założyciel Czytelni Katolickiej we Lwowie, prezes Towarzystwa św. Wincentego a Paulo, współorganizator Chrześcijańskich Związków Zawodowych Galicji, 1894-1939 radny miasta Lwowa, 1922-1935 senator, członek Chrześcijańskiej Demokracji, od 1934 r. należał do Zjednoczenia Chrześcijańsko-Demokratycznego. K. TUROWSKI, B. MICEWSKI, *Thullie Maksymilian Marcei*, w: *Słownik biograficzny katolicyzmu społecznego w Polsce*, t. 3, red. zbior., Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 1995, s. 136-137; Z. POPLAWSKI, *Dzieje Politechniki Lwowskiej 1844-1945*, Wrocław-Warszawa-Kraków: Ossolineum 1992, s. 302, 304-305.

³⁶ Abrahamowicz Dawid (1839-1926) – Ormianin, 1869-1918 poseł do Sejmu Galicyjskiego i Sejmu Ustawodawczego, 1875-1918 członek austriackiej Izby Poselskiej, w 1906 r. prezes Koła Polskiego w Radzie Państwa, 1907-1909 minister dla Galicji. W Sejmie należał do grupy tzw. autonomistów. Pozostawił po sobie fundację dla ubogiej młodzieży we Lwowie. S. STARZYŃSKI, *Abrahamowicz Dawid*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, t. 1, red. W. Konopczyński, Kraków: PAU, Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich 1935, s. 9-10.

Jego Ekscelencji. Proszę tedy najpokorniej, aby Jego Ekscelencja, Najprzewielebniejszy Ksiądz Arcybiskup, raczył polecić Przew[ielebnemu] Ks[iędzu] Sekretarzowi Swemu rozesłanie hektografowanych lub na maszynie pisarskiej wielowanych zaproszeń do tych osób, które Jego Ekscelencja uważa za stosowne powołać do komitetu oprócz tych, którzy już do niego należą, a to celem ukończenia akcji zebrania potrzebnych na budowę naszego kościoła funduszków, albo też upraszam, by Jego Ekscelencja raczył zaprosić do Siebie pana dra Thullie i inne osobistości celem ustnego omówienia tej sprawy.

Dyrektor Banku Kraj[owego] p[an] dr Zgórski³⁷ odpisał mnie, że wkrótce spensjonuje się, wyprowadza się ze Lwowa i nie może dopomóc w szczególności co do loterii. Jednakże sądzę, że liczyć by można na pomoc radcy rachunkowego Karola Kramarzewskiego³⁸, wychowanka małego seminarium we Lwowie.

Fundusze zbieraliśmy dotychczas przeważnie na Węgrzech. W Galicji jedynie tylko do rad powiatowych, gminnych (niektórych), do niektórych kas oszczędności i niektórych t.j. w Galicji Zachodniej urzędów parafialnych wniosłem podanie. Księżom katechetom i ks[iężom] dziekanom rozesłałem broszury: „O przyjaźni polsko-węg[ierskiej]”³⁹ dra Lubeckiego⁴⁰. Ale właściwej, na szeroką skalę obliczonej akcji zbierania składek w Polsce nie rozpocząłem. Gdyby zatem loteria z powodu burzliwych czasów była niemożliwa, zbierać składki zawsze by można, a właśnie według wyrażenia p[ana] Abrahamowicza nie ma być to nawet rzeczą trudną, o ile – to są jego słowa – inicjatywa wychodzi z góry, o którą Jego Ekscelencję, Najprzewielebniejszego Księdza Arcybiskupa, pokornie upraszam.

Dla kontroli osób już należących do komitetu, pozwalam sobie Jego Ekscelencji przesłać ich spis w odezwie. W końcu upraszam, by Jego Ekscelencja, Najprzewielebniejszy Ksiądz Arcybiskup raczył polecić przesłać mnie odpis intymatu⁴¹ co do loterii, abym mógł wyjednać podobne pozwolenie na Węgrzech, z którego byśmy tylko w spokojnych czasach mogli korzystać.

³⁷ Osoba niezidentyfikowana.

³⁸ Osoba niezidentyfikowana.

³⁹ Właściwie: K. LUBECKI, *Przyjaźń polsko-węgierska*, Kraków: Odbito w Drukarni „Czasu” pod zarz. Al. Świerzyńskiego 1911.

⁴⁰ Lubecki Kazimierz Adam (1880-1939) – dr praw, dr filozofii, literat, publicysta, pedagog, redaktor periodyków: „Oświata Ludowa”, „Obrońca Zwierząt”, „Straż Polska”, „Gazeta Mławska”, od 1922 r. pracował w szkolnictwie; aresztowany w 1939 r. przez Niemców został zamordowany tegoż roku pod Mławą. C. LECHICKI, *Lubecki Kazimierz Adam*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, t. 17, red. E. Rostworowski, Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo PAN 1972, s. 580-581.

⁴¹ Intymat – pismo zawiadamiające.

Łączę wyrazy najgłębszej czci, poważania i wdzięczności – Jego Ekscelencji, Najprzewielebniejszego Księdza Arcybiskupa, oddany sługa

Ks. Wincenty Danek

X Kelemen utca 32
16 października 1912

Dokument 37

Jego¹ Ekscelencjo, Najprzewielebniejszy Księżę Arcybiskupie!

Zaszczyt, którym mnie Jego Ekscelencja, Najprzewielebniejszy Ksiądz Arcybiskup obdarzyć raczy, upokarza mnie bardzo, bo – Pan Bóg świadkiem – czując się zupełnie niegodnym uważam się nim niespodziewanie zaskoczonym. Proszę jeno Pana Boga, aby z tego wyrosła chwała Boża, nie moja.

Co do protektoratu Arcyksiężnej Zyty⁴², napiszę do hrabiny Zamoyskiej (z Burbonów) z Lubowli, inne także starania poczynię. Wszakże doświadczywszy już nieraz, że pstra barwa owego rumaka, którego zwykła dosiadać łaska pańska często niemile razi oczy, ośmielam się prosić – nie pokładając wielkiej nadziei w pośrednictwie rodowej arystokracji, aby Jego Ekscelencja, Najprzewielebniejszy Ksiądz Arcybiskup, o ile by do tego odpowiedna nadarzyła się sposobność, przy osobistym widzeniu się z Arcyksiężną, we lwowskiej archidiecezji mającą domicilium⁴³, raczył miłościwie zagadnąć Arcyksiężną, a „placet”⁴⁴ cesarskie przyrzekł już dawno wyjednać p[an] minister Biliński.

¹ Tekst pisany czarnym atramentem na 1,5 karty czystego papieru formatu in folio. W górnej partii karty tytułowej nota niebieską kredką ręką archiwisty: „Danek”.

⁴² Habsburg Zita Maria delle Grazie Adelgonda Micaela Raffaella Gabriella Giuseppina Antonia Luisa Agnese (1892-1989) – córka Roberta I księcia Parmy i Marii Antoniny Braganza, żona arcyksięcia Karola Habsburga, 1916-1918 cesarzowa Austrii i królowa Węgier, po rozpadzie Austro-Węgier w 1918 zamieszkała z mężem w Szwajcarii a w latach 1921-1922 na Maderze, później w Hiszpanii, Kanadzie, USA, Luksemburgu i Szwajcarii; od 2009 r. toczy się jej proces beatyfikacyjny. Źródło: Zyta Burbon-Parmeńska – Wikipedia, wolna encyklopedia, pl.wikipedia.org › wiki › Zyta_Burbon-Parmeńska [dostęp: 16.11.2020].

⁴³ Łac.: mieszkanie.

⁴⁴ Łac.: aprobatę, zgodę.

Łączę wyrazy najgłębszej czci, poważania i wdzięczności szczególnie za ostatnie niezasłużone wyszczególnienie Jego Ekscelencji, Najprzewielebniejszego Księdza Arcybiskupa, z całym zapalem oddany sługa

Ks. Wincenty Danek

W Budapeszcie, X Kalemén utca 32

3 lutego 1913

Dokument 38

Jego^m Ekscelencjo, Najprzewielebniejszy Książę Arcybiskupie Metropolito!

Najpokorniej ośmielam się upraszać, by Jego Ekscelencja, Najprzewielebniejszy Książę Arcybiskup był łaskaw w powrocie ze Rzymu odwiedzić łaskawie Ekscelencję hrabinę Thun⁴⁵ „Obersthofmeisterin S[eine] K[önigliche] u[nd] K[aiserliche] Hoh[eit] Fr[au] Erz[h]erz[ogin] Zita Lustschloss Hetzen-dorf bei Wien” celem najłaskawszego uprzedzenia tej pani hrabiny co do prośby o protektorat arcyksiężnej Zyty nad naszym kościołem. Adres ten wskazała mi hrabina Szécsen⁴⁶, dama wyższ[ego] orderu. Proszę, by Jego Ekscelencja, Najprzewielebniejszy Książę Arcybiskup był łaskaw polecić wprzód telefonicznie porozumieć się, czy pani hr. Thun jest w domu. Ewentualnie upraszam, by Jego Ekscelencja raczył kilka słów z Wiednia skreślić do pani hrabiny Thun, jeśliby w owym czasie zdarzyła się jakaś przeszkoda ustnego pomówienia.

Nie chodzi w tym wypadku naszemu komitetowi o uzyskanie znaczniejszej zapomogi od arcyksiężnej Zyty, ale o blask imienia i powagę, jaką się przez taki protektorat zyskuje zwłaszcza, że jak to w podaniu wzmiankowałem chodzi o dobro robotników, których patronką w niebie [jest] imienniczka Arcyksiężnej (Zyty).

Spełniając wolę hrabiny Károlyi ośmielam się także pokornie prosić, by Jego Ekscelencja, Najprzewielebniejszy Książę Arcybiskup raczył z wiecznego miasta, ile że to wrażenie większe czyni, skreślić parę słów do pana

^m Tekst pisany czarnym atramentem na 2 kartach czystego papieru formatu in folio. W górnej partii karty tytułowej nota niebieską kredką ręką archiwisty: „Danek”.

⁴⁵ Osoba niezidentyfikowana.

⁴⁶ Osoba niezidentyfikowana.

hrabiego Roberta Zselenskiego⁴⁷, ces[arskiego] i król[ewskiego] podkomorzego (po węgiersku: cs. És kir. Kamarás) w Budapeszcie, VI Városligeti fasor 2, albo Temes – Uj-falu (na Węgrzech), który ma mieć dobra także w Galicji, z zaleceniem naszej sprawy budowy kościoła. Pani hr. Károlyi jest jego kuzynką, ale utrzymuje ona, że pan hrabia Zselenski [bardziej] wrażliwszy będzie na łaskawą interwencję Jego Ekscelencji, aniżeli na jej starania.

Co do mnie samego, ośmielam się w końcu prosić Jego Ekscelencję, Najprzewielebniejszego Księdza Arcybiskupa o łaskawe polecenie przesłania mnie stypendiów mszalnych w miarę możliwości.

Jego Ekscelencji, Najprzewielebniejszego Księdza Arcybiskupa najoddańszy sługa, z najwyższą czcią, poważaniem i wdzięcznością,

Ks. Wincenty Danek

W Budapeszcie, X Kelemen utca 32
12 kwietnia 1913

⁴⁷ Właściwie: Żeleński Robert (1850-1939) – syn hr. Władysława Żeleńskiego z Żelanki i Amalii Lovász de Eötvenes.